

ชื่อโครงการ รูปแบบการจัดการป่าภูผาบักคิของชาวผู้ไทบ้านโนนสูง อำเภอนากลาง จังหวัด
กาฬสินธุ์
ผู้ศึกษา นางสาวสุภาวดี มีสิทธิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.สมศรี ชัยวนิชยา
ปริญญา ศศ.ม. สาขาสังคมศาสตร์และการพัฒนา
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการป่าภูผาบักคิของชาวผู้ไทบ้านโนนสูง อำเภอนากลาง จังหวัด
กาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนบ้านโนนสูง ด้านประวัติศาสตร์ ชาติ
พันธุ์ วัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านความเชื่อ และภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ป่าภูผาบักคิของคน
ผู้ไทตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 3) เพื่อศึกษาสาเหตุ ปัจจัย และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ
ของชาวผู้ไทบ้านโนนสูงต่อการอนุรักษ์ป่า 4) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าภูผาบักคิร่วมกันของ
ชาวผู้ไทบ้านโนนสูง เริ่มต้นจากความสนใจในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อให้เกิดการจัดการพื้นที่
ป่าด้วยตนเอง การศึกษาวิจัยนี้จึงใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกับ
ชุมชน ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากการสอบถาม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
การจัดเวทีระดมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปฏิบัติการเบื้องต้นร่วมกัน

ผลการศึกษาบริบทชุมชนบ้านโนนสูงด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม พบว่า
ชาวผู้ไทบ้านโนนสูง ตำบลคุ้มเก่า มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเป็นกลุ่มคนผู้ไทที่อพยพมาจาก
เมืองวัง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานในทำเลที่
เหมาะสมต่อการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ โดยชาวผู้ไทบ้านโนนสูงอพยพมาจากบ้านกุดบอด ตำบล
สงเปือย มีสาเหตุจากความต้องการหาพื้นที่เพื่อเป็นทำเลเลี้ยงวัว เมื่อมาพบพื้นที่บริเวณบ้านกุดดง
หมูซึ่งยังคงสภาพความสมบูรณ์ของป่าอยู่นั้น ทำให้มีการถากถางพื้นที่เพื่อใช้ในการทำนาไปพร้อม
กัน โดยก่อนที่จะมีการตั้งหมู่บ้านได้เชิญเจ้าโคตรหรือปู่ตามามายู่บริเวณป่าไม้ใกล้กับที่ตั้ง
บ้านเรือน เรียกว่าดอนปู่ตาและมีพิธีกรรมในการแสดงถึงความเคารพในเดือนหกดของทุกปีมาจนถึง
ปัจจุบัน

ผลจากการศึกษาพัฒนาการความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนผู้ไทบ้านโนนสูงได้ถูกปรับเปลี่ยนโดยแบ่งเป็น 3 ยุค คือ ยุคของการตั้งบ้านเรือน ตั้งแต่ พ.ศ.2448 – 2500 ซึ่งเป็นช่วงการเข้ามาจับจองพื้นที่ป่า ทำให้มีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติทั้งในเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค พร้อมกับมีพื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ

ยุคต่อมาเป็นช่วงการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่ปี 2500 – 2525 ซึ่งในช่วงนี้มีกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจมากขึ้น มีการถางป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่การผลิต ในด้านการจัดการป่านั้นชาวผู้ไทบ้านโนนสูงได้แบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์จากป่าออกเป็น ป่า 3 ประเภท ได้แก่ 1)ป่าพิธีกรรมหรือป่าดอนเจ้าปู่ ซึ่งเป็นแหล่งสมุนไพรมหาศาลที่ใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยของคนผู้ไท 2)ป่าทำเลเลี้ยงสัตว์หรือบริเวณพื้นที่ภูบักดี ซึ่งนอกจากจะเป็นทำเลเพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ตั้งแต่อดีตแล้ว ยังเป็นพื้นที่สำหรับทำสวนครัวและเป็นที่สำหรับตัดไม้เพื่อสร้างบ้านเรือน 3)ป่าหัวไร่ปลายนา ที่รักษาไว้เพื่อปลูกพืชสวนครัวในฤดูหนาว ส่วนการพัฒนาอื่นๆ ได้แก่ การตัดถนนเข้าสู่ชุมชน มีการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยเงินตรา และมีการเข้าพัฒนาพื้นที่จากทหารเพื่อปราบปรามขบวนการแบ่งแยกการปกครอง

ยุคการพัฒนาต่อเนื่องจากปี 2526 – 2552 การพัฒนาของหน่วยงานรัฐยังคงสนับสนุนโครงการในพื้นที่ เช่น การเวนคืนที่ดินของรัฐในการสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยัง การสร้างอุโมงค์ผันน้ำห้วยไผ่ และการกันพื้นที่ป่าเพื่อให้มีเขตป่าอนุรักษ์ ระบบการจัดการป่าของชุมชนในยุคนี้อยู่ภายใต้แนวคิดแบบรัฐคือ ขึ้นอยู่กับกฎหมายป่าไม้ แต่ยังคงสามารถใช้ประโยชน์ได้บางส่วน เช่น การเลี้ยงวัว การหาสมุนไพรรักษาโรค การเก็บหาเห็ด หน่อไม้ เป็นต้น ซึ่งในพื้นที่เป็นการใช้ประโยชน์ร่วมกับคนที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ป่าภูบักดี

แนวทางการจัดการป่าในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องของการคงพื้นที่ป่าดอนเจ้าปู่ให้มีความอุดมสมบูรณ์และร่วมกันดูแลรักษาตามพิธีกรรมดั้งเดิม การจัดการป่าภูบักดีเป็นการเสนอแนวคิดเบื้องต้นต่อองค์การบริหารส่วนตำบลคุ้มเก่าให้มีบทบาทร่วมกับชุมชนแต่ยังไม่สามารถจัดการได้ เนื่องจากพื้นที่อยู่ในการปกครองของสองตำบลทำให้ยังไม่เกิดข้อตกลงร่วมกัน ส่วนแนวทางที่เกิดขึ้นใหม่คือการฟื้นฟูป่าหัวไร่ปลายนาเพื่อให้เกิดการจัดการป่าด้วยตนเอง

Research name: Phu Pha Buck-di Forest Management Pattern of Phu thai community: Case study of Baan Non-sung Tumbon Khum-kao Khao-wong district, Karasin province

Name : Miss SUPHAWADI MISIT

Professor : Dr.SOMSRI CHAIWANICHAYA

Degree : Master of Arts

University : Ubonratchatani University

Abstract

The research of Phu Pha Back-di Forest Management Pattern of Phu tai community case study of Baan Non-sung Khao-wong district, Karasin province has objectives.

- 1) To study the social context data of Baan Non-sung in history ethnic and cultural perspectives
- 2) To study the development of Phu Tai's belief and wisdom to conserve Phu Pha Buck di forest
- 3) To study causes, elements and impacts of Bann Non-sung Phu Tai community's belief on changing of the forest conservation pattern
- 4) To develop a management pattern of Pha Buck di forest incorporated with Bann Non-sung Phu Tai community motivated from their interest to manage the community forest

The research emphasized on participation process to cooperate with the community. The data collected from formal and informal enquiry and interview including the forum to gathering and analyzing data for primary action.

The result of social context's study in aspects of history, ethnical and culture found out that Baan Non-sung Phu tai community Kum-kao Tambon, has historical relation to Phu Tai community. They migrated from Meung Wang, Laos to settle down in fertile area which is suitable to practice agriculture and to domesticate animal Baan Non-sung Phu Tai community has evacuated from Baan Kud-bod, Sung-Peay Tambon to search for proper land to herd their livestock. After they discovered the area of Baan Kud dong mu where the forest is still fertile, they have been settled down and invoked a spirit to stay nearby their living area which called Don chao pu. The ceremonial show their respect hold annually on June.

The result of the study divided the change of Baan Non-sung development of belief into 3 ages. Firstly, the era of settlement lasted from B.E. 2448 – 2500. In this era people occupied the forest area and rely on natural resources to support their living and having an area for nature. Secondly, the era of community development from B.E.2500 – 2525. The economic trends increasing the cultivation area of industrial crops by open more forest area. About the forest management, Baan Non-sung Phu Tai community has divided forest area into 3 categories 1) ceremonial forest or Don chao pu forest, a vast area of herbs to use as traditional medicine for Phu Tai community. 2) agriculture area or Phu Buck-di area, an area for animal

domesticate harvest and wooden for their dwelling. 3) Hua-rai Plai-na forest area is an area for growing vegetable in cultivating season. Moreover, they also have various developments such a road construction to connected community increasing number of using machine for agricultural and the using of money system including the area development from army to prevent the area.

Lastly, the era of continuous development between B.E.2526 – 2552. Government sector maintain project supported in this area such as expropriation Lum pa young water reserve construction of Hui Pai Water tunnel, separated forest area for conservation. The community forest management pattern in this era is depened on forestry law. However, villager and other communities around Phu Pha Buck-di area maintain their utilization for some purposes for example herding livestock, finding herbs fungi or baby's bamboo.

The Pattern of forest management in present time is to maintain fertile of the Don chao pu forest and communities participation to project the area according to traditional. The forest management Pattern Phu Pha Buck di is to purpose primary method for Kum Kao management district to cooperate with community which is now not proceed since the area was overlap peed. Or the other hand the new method is to recall the fruitful of Hua-rai Plai-na forest area for their self-management.